

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

3-maxsus
son (6-jild)

2026

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI**

№ 5/3 (6) – 2026

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2026

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent;

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori;

Xolikulov Axmadjon Boymahammadovich – tarix fanlari doktori;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent;

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b.;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.;

Jabborova Charos Aminovna - iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdulkaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari doktori (DSc), Professor.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Qodirova Muqaddas Tog'ayevna - filologiya fanlari nomzodi, dotsent.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b.,;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD);

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD);

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD);

Sulaymanova Dildora Nazarovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasini mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD).

22.00.00- SOTSIOLOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil: scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Алимджанов Бахтиёр Абдихакимович</i> БАЙСТВО В РУССКОМ ТУРКЕСТАНЕ: ИСТОРИОГРАФИЧЕСКИЕ ИНТЕРПРЕТАЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ ИССЛЕДОВАНИЯ	9-14
<i>Мамасайдов Лutfillo Payzullo o'g'li</i> XALQ TA'LIMI SOHASIDAGI ISLOHOTLARNING YANGI BOSQICHI	15-19
<i>Aminov Hamidulloh Abdirahimovich</i> “TURKISTON ULAMOSI” ASARIDAGI TARIXCHI OLIMLAR	20-24
<i>Norboyev Sarvar Qahramon o'g'li</i> MADANIY MEROSNI MUHOFAZA QILISHDA YUNESKO KONVENSIYALARNING AHAMIYATI	25-28
<i>Mamarajabova Nilufar</i> ASTRONOMIYA VA MATEMATIKA SOHASIDA SAMARQANDLIK OLIMLARNING O'RNI (IX-XII ASRLAR)	29-33

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Кузубоев Бехзод Хамидович</i> ОЦЕНКА ДИНАМИЧЕСКОЙ ВЗАИМОСВЯЗИ МЕЖДУ ЗЕЛЕННОЙ ЭНЕРГИЕЙ, ВЫБРОСАМИ CO ₂ И ЭКОНОМИЧЕСКИМ РОСТОМ НА ОСНОВЕ МОДЕЛИ TVP-VAR.....	34-40
--	-------

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Toshboboyev Maksud Jalilovich</i> SUN'YIY VA TABIIY INTELLEKT DIALEKTIKASINING GLOBAL XAVFSIZLIK, MEHNAT BOZORI, TA'LIM VA MADANIYAT SOHALARIDA MOHIYATI	41-46
<i>Yorqulov Hakimbek Otaqulovich</i> MILLIY INTELLEKTUAL SALOHİYATNI RIVOJLANTIRISHDA QADRIYATLAR OMILI.....	47-52
<i>Xolnazarov Ismatillo Sohibovich</i> FAZL AL-HAQ XAYRABODIYNING “HADIYYAT AL-SA'IDIYYA” ASARIDA BORLIQ TA'LIMOTI VA UNING IJTIMOIIY-AXLOQIY AHAMIYATI.....	53-58
<i>Xaitov Lazizbek Azamatovich</i> ABU ABDULLOH MUHAMMAD IBN ALI HAKIM TERMIZIYNING “MA'RIFATUL ASROR” ASARIDA BILISH FALSAFASI VA GNOSEOLOGIK QARASHLAR TAHLILI	59-62
<i>Azimova Charos Azamatovna</i> FALSAFIY-DINIY G'OYALARNING YOSHLAR XULQ-ATVORIGA TA'SIRI	63-68
<i>Rajabov Alisher Shavkatovich</i> SA'DIDDIN HAMAVIYNING TAJALLI VA HIJOB HAQIDAGI QARASHLARINING “VAHDAT UL VUJUD” G'OYALARI BILAN BOG'LIQLIGI	69-73
<i>Boymurodov Ilxombek Xayitmurodovich</i> VIRTUAL JAMOALAR VA RAQAMLI IDENTIFIKATSIYALASH JARAYONLARINING FALSAFIY TAHLILI	74-78

<i>Yakubov Azimjon Akmalovich</i> ABU SA'D ABDULMALIK IBN MUHAMMAD AL-XARGUSHIY AN-NISHOPURIY TA'LIMOTIDA NAFS MASALASI.....	79-83
<i>Ashurova Mahbuba Axtamovna</i> MUZEYLAR FAOLIYATINI TADQIQ ETISHNING IJTIMOIIY-FALSAFIY HAMDA METODOLOGIK MASALALARI	84-88
<i>Mamadaliyev Husanboy Yigitali o'g'li</i> MAHALLA RIVOJLANISHINING YOSH AVLOD TARBIYASIDAGI ROLI.....	89-92

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>Narzikulova Rayhona</i> HUMOUR AS COGNITIVE–PRAGMATIC SCRIPT OPPOSITION: AN INTEGRATIVE LINGUISTIC MODEL.....	93-98
<i>Hasanova Gulhida Abdulaziz qizi</i> O'ZBEK TILSHUNOSLIGIDA HARAKAT FE'LLAR MUAMMOSI	99-108
<i>Yakubova Nilufar Egamberganovna</i> ESKI O'ZBEK TILIDAGI AYRIM ARABCHA IZOFALI BIRIKMALARNING LEKSIKALIZATSIYASI	109-114
<i>Asqarova Zulayxo Yangiboyevna</i> XORAZM TARIXNAVISLIGIDA “TO'YNOMA” AN'ANASI: SHAKLLANISHI VA KOMPOZITSION TUZILISHI	115-120

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Shagilova Gulxatisha Koptleuovna</i> SOG'LIQNI SAQLASH TUSHUNCHASINING KONSTITUTSIYAVIY-HUQUQIY MAZMUNI.....	121-125
<i>Komilov Lazizjon Zokirjon o'g'li</i> O'QOTAR QUROLNI QO'LLASH HUQUQIDA ZARARNI MINIMIZATSIYA QILISH BO'YICHA KOREYA AMALIYOTI.....	126-133
<i>Uzbekova Dilshoda Tulkinovna</i> DAVLAT XIZMATLARINI RAQAMLASHTIRISH — KORRUPSIYAGA QARSHI KURASHNING SAMARALI VOSITASI SIFATIDA	134-137
<i>Suyunova Iroda</i> APPLICATION OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN LAWMAKING AND PRIVATE LAW....	138-146
<i>Максудов Хушнур Хуршедович</i> ОСОБЕННОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННО-ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ И ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В СОВЕРШЕНСТВОВАНИИ ПРОКУРОРСКОГО НАДЗОРА ЗА ИСПОЛНЕНИЕМ ЗАКОНОВ ОРГАНАМИ СЛЕДСТВИЯ В БОРЬБЕ С НЕЗАКОННЫМ ОБОРОТОМ НАРКОТИЧЕСКИХ СРЕДСТВ.....	147-153
<i>Urinboyeva Muxlisa Ma'rufovna</i> SUN'IY INTELLEKT TUSHUNCHASI VA UNING HUQUQ TIZIMIDA QO'LLANILISHIGA OID NAZARIY YONDASHUVLAR.....	154-158
<i>Ochilov Aziz Ismatovich</i> MA'MURIY-HUQUQIY NIZO VA OMMAVIY-HUQUQIY NIZOLARNING O'ZARO NISBATINING NAZARIY VA AMALIY AHAMIYATI	159-167

<i>Temirov Madrahim O'lmas o'g'li</i> BOJXONA SOHASIDA SODIR ETILGAN JINOYATLAR YUZASIDAN OLIB QO'YILGAN TOVAR MODDIY BOYLIKLARINING KEYINGI HUQUQIY MAQOMINI BELGILASHDAGI AYRIM MASALALAR VA ULARNING YECHIMLARI.....	168-171
<i>Mashrabov Madorbek</i> AVTOMOBIL YO'LLARINING OMMAVIY MULK SIFATIDA MA'MURIY-HUQUQIY TABIATI.....	172-177
<i>Abdugaffarov Davronbek Dilshod ugli</i> CHOICE OF LAW FOR INTERNATIONAL COMMERCIAL AGENCY AGREEMENTS: BALANCING PARTY AUTONOMY AND AGENT PROTECTION.....	178-183
<i>Kabilov Sardor Asrolovich, Mirzayev Faxritdin Ziyatovich</i> JINOIY JAVOBGARLIKDAN OZOD QILISH VA UNING IJTIMOIIY ZARURATI MASALALARI	184-189
<i>Эгамбердиев Ферузбек Аскаржон угли</i> ФОРМЫ СУДЕБНОГО КОНТРОЛЯ НА ДОСУДЕБНОЙ СТАДИИ УГОЛОВНОГО ПРОЦЕССА.....	190-195
<i>Shermatova Gulruh Akmalovna</i> MAISHIY JINOYAT SODIR ETGAN SHAXSNING KRIMINOLOGIK TAVSIFI	196-201
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Qurbonova Dilafroz Toshturdiyevna</i> TEMURIY MALIKALAR MA'NAVIY MEROSI ASOSIDA TALABA-QIZLARNING AXLOQIY QADRIYATLARINI RIVOJLANTIRISHNING MAZMUNI VA MOHIYATI.....	202-205
<i>Tirkasheva Go'zal Baxramovna</i> XALQ OG'ZAKI IJODI – MILLIY VA UMUMMADANIY KOMPETENSIYALARNI SHAKLLANTIRUVCHI KOMPLEKS PEDAGOGIK MEKANIZM SIFATIDA	206-213
<i>Ismatov Dilmurod Elmurod o'g'li</i> BO'LAJAK O'QITUVCHILARNING AXBOROT-PEDAGOGIK KOMPETENSIYASINI TAKOMILLASHTIRISH METODIKASI VA BOSQICHLARI	214-219
<i>Гулбоева Шохиста Исमत кизи</i> САМОСТОЯТЕЛЬНАЯ РАБОТА КАК КЛЮЧЕВОЙ РЕСУРС ФОРМИРОВАНИЯ ИНЖЕНЕРНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ В ТЕХНИЧЕСКОМ УНИВЕРСИТЕТЕ.....	220-224
<i>Qudratov Shahzod Nasim o'g'li</i> RAQAMLI TA'LIM EKOTIZIMINING MOHIYATI VA PEDAGOGIK IMKONIYATLARI.....	225-231
<i>Muhammadiyev Lochin G'ayratovich</i> OLIIY TA'LIM MUASSASALARIDA TARIX O'QITISHDA MULTIMEDIA VOSITALARINING SAMARADORLIGINI ANIQLASH	232-235
<i>Abraeva Rukhsora Shuhratovna</i> USING CORPUS-BASED TOOLS TO ENHANCE GRAMMAR INSTRUCTION FOR MULTILEVEL EXAM TAKERS.....	236-242
<i>Konisbaeva Amina Jenisbaevna</i> INGLIZ TILINI O'QITISHDA A2 DARAJADAGI O'QUVCHILARDA UCHRAYDIGAN TIL TO'SIQLARINING DIDAKTIK OMILLARI.....	243-248

Received: 01 March 2026
Accepted: 15 March 2026
Published: 31 March 2026

Article / Original Paper

DETERMINING THE SUBSEQUENT LEGAL STATUS OF GOODS AND MATERIAL ASSETS SEIZED IN CONNECTION WITH CRIMES IN THE CUSTOMS SECTOR: KEY ISSUES AND THEIR SOLUTIONS

Temirov Madrahim Ulmas o'g'li

Student of the "Investigative Activity" program,
Academy of the Ministry of Internal Affairs

E-mail: madrahimtemirov@gmail.com

Abstract. This scientific article examines the issue of seizure of goods and material assets resulting from crimes in the customs sector, their storage, and the determination of their subsequent legal status. Both theoretical and practical aspects of the application of measures for the safekeeping of seized goods, as well as their transfer to the state or conversion into state revenue, are analyzed. Special attention is given to the legal and organizational challenges arising in this process and possible solutions to them.

Keywords: customs sector, crime, goods and material assets, natural offspring and reproduction, legal status, forfeiture / confiscation.

BOJXONA SOHASIDA SODIR ETILGAN JINOYATLAR YUZASIDAN OLIB QO'YILGAN TOVAR MODDIY BOYLIKLARINING KEYINGI HUQUQIY MAQOMINI BELGILASHDAGI AYRIM MASALALAR VA ULARNING YECHIMLARI

Temirov Madrahim O'lmas o'g'li

Huquqni muhofaza qilish akademiyasi
"Tergov faoliyati" yo'nalishi tinglovchisi

Annotatsiya. Mazkur ilmiy maqolada bojxona sohasida jinoyat sodir etilishi natijasida tovar-moddiy boyliklarini olib qo'yish, saqlash va ularning keyingi huquqiy maqomini belgilash masalasini ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan o'rganishga, olib qo'yilgan tovarlarning saqlanishi, ularga nisbatan musodara yoki davlat daromadiga o'tkazish choralarini qo'llash jarayonida yuzaga kelayotgan huquqiy va tashkiliy muammolar hamda ularning yechimlari yoritilgan.

Kalit so'zlar: bojxona sohasi, jinoyat, tovar-moddiy boyliklar, tabiiy hosil va ko'payish, huquqiy maqom, musodara.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V6SI3Y2026N28>

So'ngi yillarda O'zbekiston Respublikasida aholi sonining ortib borishi zamirida mamlakatning eksport-import hajmi ham ortib borishiga va iqtisodiy taraqqiyotining rivojlanishi olib kelmoqda. Davlatimiz iqtisodiy taraqqiyoti, avvalo, tashqi iqtisodiy faoliyat samaradorligi, xalqaro savdo munosabatlarining rivojlanganlik darajasi hamda ushbu sohada qonuniylikni ta'minlash bilan bevosita bog'liq hisoblanadi. Shu nuqtai nazardan, bojxona organlari faoliyati davlatning iqtisodiy xavfsizligini ta'minlash, milliy bozorni himoya qilish, budjet daromadlarini shakllantirish hamda noqonuniy tovar aylanmasiga qarshi kurashishda

muhim ahamiyat kasb etadi. Globallashuv jarayonlari, transport-logistika tizimlarining rivojlanishi va savdo hajmining keskin o'sishi bojxona sohasida yangi turdagi huquqbuzarliklar va jinoyatlarning kelib chiqishiga zamin yaratmoqda. Ayniqsa, tovarlarni bojxona nazoratidan yashirincha olib o'tish, bojxona to'lovlaridan bo'yin tovlash, qalbaki hujjatlardan foydalanish hamda taqiqlangan yoki cheklangan tovarlarni noqonuniy aylanmasi bilan bog'liq jinoyatlar amaliyotda keng uchramoqda. Bunday jinoyatlar nafaqat davlat budjetiga, balki jamiyat va fuqarolar manfaatlariga ham jiddiy zarar yetkazadi.

Bojxona sohasida sodir etilgan jinoyatlarning o'ziga xos xususiyati shundaki, ular aksariyat hollarda muayyan moddiy qiymatga ega bo'lgan tovar-moddiy boyliklar bilan bevosita bog'liq holda sodir etiladi. Mazkur tovarlar ashyoviy dalil sifatida olib qo'yilib, davlat ixtiyoriga vaqtincha o'tkaziladi. Ana shu paytdan boshlab, ushbu tovar-moddiy boyliklarning keyingi huquqiy maqomini belgilash masalasi dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Amaldagi qonunchilikda olib qo'yilgan tovar-moddiy boyliklarni saqlash, baholash, davlat foydasiga musodara qilish yoki yo'q qilish tartiblari umumiy tarzda belgilangan bo'lsa-da, ularni qo'llash jarayonida qator muammolar yuzaga kelmoqda. Xususan, sudga qadar bo'lgan bosqichda tovarlarni saqlash uchun zarur infratuzilmaning yetarli emasligi, saqlash xarajatlarining ortishi, tovarlarning sifat va bozor qiymatini yo'qotishi, yirik shohli hayvonlarning tabiiy ko'payishi(bolalari)ni keyingi huquqiy maqomining ochiq qolib ketishi kabi muammoli holatlar amaliyotda ko'p uchramoqda.

Xususan, bojxona chegarasi orqali noqonuniy olib o'tilayotgan yirik shohli hayvonlar yuzasidan qo'zg'atilgan jinoyat ishi yuzasidan sudning qonuniy hukmi e'lon qilingunga qadar vaqtning ko'pligi, buning natijasida ularning tabiiy ko'payishi (bolalari)ni ham huquqbuzarlik ashyosi deb e'tirof etilishi yoki e'tirof etilmasligi, ularning keyingi huquqiy maqomini belgilash(agarda huquqbuzarlik ashyosi(yirik shohli qoramollar) davlat foydasiga musodara qilinsa, ularning tabiiy ko'payishi (bolalari) ham musodara qilinadimi) masalalari bo'yicha haligacha qonunchilikka biror bir norma kiritilmaganligicha qolmoqda. Bu esa tadbirkorlarning davlat organlariga bo'lgan ishonchining yo'qolishiga, vakolatli organlarning turli korrupsion holatlarga yo'l qo'yishiga olib kelishi mumkin.

Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, ko'pgina davlatlarda olib qo'yilgan mol-mulkni boshqarish bo'yicha maxsus agentliklar faoliyat yuritadi. Bunday tizim tovarlarni saqlash, baholash va realizatsiya qilish jarayonlarini markazlashtirish orqali samaradorlikni oshiradi. Ushbu tajribani milliy huquq tizimiga moslashtirib joriy etish bojxona sohasida olib qo'yilgan tovar-moddiy boyliklar bilan bog'liq muammolarni bartaraf etishda muhim qadam bo'lishi mumkin.

Xalqaro standartlarga ko'ra, huquqbuzarlik ashyosi sifatida olib qo'yilgan mol-mulkning huquqiy maqomini belgilashda quyidagi tamoyillar ustuvor hisoblanadi:

- qonuniylik va protsessual adolat;
- mulk huquqi daxlsizligini ta'minlash;
- jinoyatdan kelib chiqadigan foydani muomaladan chiqarish;
- davlat manfaatlari va jamoat xavfsizligini himoya qilish.

Xalqaro tajribaga ko'ra, davlat chegarasidan noqonuniy olib kirilgan yirik shohli hayvonlar jinoyat predmeti hisoblanadi va ularning tabiiy ko'payishi ham mustaqil mulk sifatida qaralmaydi. Ular asosiy hayvon bilan birga mustaqil emas, davlat foydasiga musodara qilinadi.

Mazkur yo'nalishda ko'plab olimlar o'z fikrlarini bildirgan. Xususan, bojxona sohasida jinoyat predmeti sifatida olib qo'yilgan tirik hayvonlarning huquqiy maqomi ularning tabiiy ko'payishi masalasini ham qamrab oladi. Fuqarolik-huquqiy doktrinaga ko'ra, hayvonlarning tug'ilgan bolalari asosiy ashyoning tabiiy hosilasi (*fructus naturales*) hisoblanadi va u asosiy mulkning huquqiy taqdiriga ergashadi [1]. Mazkur yondashuv Rim huquqidagi "partus sequitur ventrem" ("nasl ona ortidan boradi") prinsipiga asoslanadi[2]. Klassik ingliz huquqshunosi William Blackstone o'zining mashhur asari – *Commentaries on the Laws of England*da hayvonlarning nasli ona hayvon egasiga tegishli ekanligini qayd etgan[3].

Ushbu qoida keyinchalik zamonaviy mulk huquqi nazariyasida ham rivojlantirilgan. Xususan, amerikalik huquqshunos olim Thomas W. Merrill hayvonlarning tabiiy ko'payishini asosiy aktivdan kelib chiqadigan iqtisodiy manfaat sifatida talqin qiladi va uni mulkdorning ajralmas huquqiy manfaatlari qatoriga kiritadi[4].

Jinoyat-huquqiy musodara institutida esa asosiy jinoyat predmetidan kelib chiqqan hosila mol-mulk ham davlat foydasiga o'tkazilishi mumkinligi qayd etiladi. Bu borada taniqli jinoyat huquqi nazariyotchisi Wayne R. LaFave o'zining *Substantive Criminal Law* asarida musodara nafaqat jinoyat vositasi yoki predmeti, balki undan kelib chiqqan hosila (*derivative property*)ni ham qamrab olishini ta'kidlaydi[5].

Shu bilan birgalikda, AQSh davlat qonunchiligida jinoyat ishida ashyo sifatida olingan mulkning tabiiy ko'payishi ham ashyo tarkibida hisoblanishi belgilab qo'yilgan. AQSh qonunchiligida — "jinoyat natijasida bevosita yoki bilvosita olingan, undan kelib chiqqan mulk musodara qilinadi" deb ko'rsatilgan[6].

Agar asosiy qoramol musodara qilinsa tabiiy ko'payishi ham shu qarorga ergashadi. Bolalar ham davlat foydasiga o'tadi, chunki ular jinoyat predmetining tabiiy hosili hisoblanadi.

Agar sud tomonidan qoramol egasiga qaytarilsa, bolalar ham egasiga qaytariladi. Davlat tarafidan qilingan veterinariya, ozuqa xarajatlari sud qaroriga muvofiq egadan undirilishi mumkin.

Shuningdek, Kanada davlatining "Criminal forfeiture" qonuniga muvofiq, "Jinoyat predmetining tabiiy hosili ham mulk bilan birga musodara qilinadi" deb belgilab qo'yilgan[7].

Bundan tashqari, Uganda davlatining "Uganda Wildlife Act" qonuniga ko'ra—"Agar hayvon jinoyat yoki noqonuniy olib kirilish natijasida ushlansa, uning tabiiy ko'payishi ham davlat mulki sifatida qaraladi" [8].

O'zbekiston Respublikasi qonunchiligiga ko'ra, 15.07.2009 yildagi Vazirlar Mahkamasining "Davlat daromadiga o'tkaziladigan mol-mulkni olib qo'yish, sotish yoki yo'q qilib tashlash tartibini takomillashtirish to'g'risida"gi 200-sonli qarorida hamda 24.09.2010 yildagi Adliya Vazirligidan 2174-son bilan ro'yxatdan o'tgan "Tergovga qadar tekshiruv, surishtiruv, dastlabki tergov va sud muhokamasi davomida ashyoviy dalillar, moddiy qimmatliklar va boshqa mol-mulkni olib qo'yish (qabul qilish), hisobga olish, saqlash, berish, sotish, qaytarish, yo'q qilib tashlash tartibi to'g'risidagi yo'riqnomani tasdiqlash haqida"gi Yo'riqnomada ham jinoyat bilan bog'liq tabiiy hosil va ko'payishlar haqida biror bir norma kiritilmagan.

Xulosa qilib aytish mumkinki, xorijiy davlatlarning qonunchiligini qiyosiy o'rganish va tahlil qilish natijasida mazkur sohada yuzaga kelayotgan ayrim muammolar yechimi sifatida quyidagi taklif va tavsiyalarni bildiramiz:

Birinchi taklif. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining

182-moddasi sanksiya qismiga hayvonlar tabiiy hosil va ko'payishlari musodara qilinishi to'g'risida tushuncha kiritish;

Ikkinchi taklif. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 15.07.2009-yildagi "Davlat daromadiga o'tkaziladigan mol-mulkni olib qo'yish, sotish yoki yo'q qilib tashlash tartibini takomillashtirish to'g'risida"gi 200-sonli qarori hamda 24.09.2010-yildagi Adliya Vazirligidan 2174-son bilan ro'yxatdan o'tgan "Tergovga qadar tekshiruv, surishtiruv, dastlabki tergov va sud muhokamasi davomida ashyoviy dalillar, moddiy qimmatliklar va boshqa mol-mulkni olib qo'yish (qabul qilish), hisobga olish, saqlash, berish, sotish, qaytarish, yo'q qilib tashlash tartibi to'g'risidagi yo'riqnomani tasdiqlash haqida"gi Yo'riqnomalarga hayvonlar tabiiy hosil va ko'payishlari huquqbuzarlik ashyosi sifatida e'tirof etilishi hamda ularning tergovga qadar tekshiruv, surishtiruv, dastlabki tergov va sud muhokamasi jarayonlarida inobatga olinishiga oid norma kiritish zarur.

Adabiyotlar/Literatura/References:

1. Суханов Е.А. Гражданское право: Учебник. Т. 1. М.: БЕК, 2019. С. 512–514.
2. Zimmermann R. The Law of Obligations: Roman Foundations of the Civilian Tradition. Oxford: Oxford University Press, 1996. P. 321–325.
3. William Blackstone. Commentaries on the Laws of England. Vol. 2. Oxford: Clarendon Press, 1766. P. 390–392.
4. Thomas W. Merrill. Property and the Right to Exclude // Nebraska Law Review. 1998. Vol. 77. P. 730–732.
5. Wayne R. LaFave. Substantive Criminal Law. 3rd ed. St. Paul: West Academic Publishing, 2018. § 6.6.
6. 21 U.S.C. § 853 : Criminal forfeitures // United States Code. – Title 21, § 853. – Washington, D.C. : U.S. Government Publishing Office
7. Criminal Code of Canada Part XII.2 : Proceeds of crime (Part XII.2) // Criminal Code of Canada. – R.S.C., 1985, c. C-46. – Ottawa : Department of Justice Canada
8. Uganda Wildlife Act : Uganda Wildlife Act. – Act No. 14 of 2019. – Kampala : The Uganda Gazette

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5/3 (6) – 2026

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).